

RELIGIOZNOST 2000. GODINE

Volter je iskreno mislio da za nekoliko decenija, od dana kada je tako razmišljao, neće više biti ni u Francuskoj, ni u svetu, ni jednog sveštenika, a nekoliko decenija posle toga Tejar de Šarden optimistički će gledati u hrišćanske perspektive, ili „budućnost čoveka“, govoreći o *kristocentrizmu*, *kristogenezi* i »Božanskoj sredini«. Tejar de Šarden, po ženskoj liniji, beše potomak jedne Volterove sestre i sveštenik iz reda jezuita, koji je svojom egzistencijom svedočio da je Volterovo proročanstvo, kao mnoga proročanstva, obična besmislica.

Iz Renanove porodice biće jedan znameniti katolički konvertit iz Maritenovog serkla. Zak Mariten, neotomista, koji sada živi u jednom trapističkom manastiru kod Tuluze, potomak je Žil Favria, znamenitog masona i antiklerikalca na pragu Treće republike. Zer su svi ti znameniti francuski katolici imali među precima nekoga koji je mislio da je hrišćanstvo mrtvo, na izdisaju, i da mu, eventualno, treba zadati poslednji udarac pa da čovečanstvo ude u temporalni raj nekog večnog materijalističkog eshatona?

Ti znameniti francuski katolici, kao potomci jednog antihrišćanstva, svedoče o jednoj trajnoj zabludi kada je u pitanju hrišćanstvo i religioznost. Ni administrativne zabrane, ili pedeset i više godina sistematskog i eksperimentalnog antihrišćanstva neće ništa značiti do, eventualno, jedno religiozno i mistično pročišćenje, jednu „zimu verovanja“ koju svi mistici, koji misle na način alhemičarskih mistika, doživljavaju biološki, ili kao agronomi koji računaju s tim meteorološkim ciklusima. Mističari alhemije bavili su se agronomijom i hortikulturom, pa je njihova simbolika nejasna onima koji misle nekom dosta primitivnom dijalektikom, ili mehanicistički. Od drveta saznanja do Jungovog tumačenja tog stabla, ili alhemičarskih simbola, i od evanđeoskih agronomskih parabola i slika do špenglerovskog shvatanja civilizacija u biomorfnom smislu, kao biljolikih kulturno vremenitih fenomena, misli se uvek, kada se misli, manje ili više prirodnjački, ili organički, simbolički i s

čestim bilinskim predstavama i ciklusima. Tako misli i konzervativni kardinal Rajt, u intervjuu koji je dao Aleksu Kučerovu za reviju „US News of World Report”: „Da. Naime, dok sam živeo u Pitzburgu, govorio sam o skorašnjoj krizi koja je kao neka „zima” što se približava — zima hrišćanstva, zima vere. I ova bi zima mogla potrajati više od jedne do dve decenije, možda i do konca ovog veka, ili dotle dok je ne prekine neka kataklizma koja će moći nametnuti neki novi pravac”.

I Žozef de Mestr mislio je tako kada je proročanski, za čitav jedan vek, govorio o revoluciji u Rusiji, koja bi, po njemu, imala vrhovni smisao u pročišćenju ruskog hrišćanstva koje je, još za svog vremena, video zaleđeno u frižideru hladne Rusije.

Suprotno misticima, pesnicima i alhemičarima, utopisti milenarističkih rajevea koji se programiraju u okvirima dosta skučenih istorijskih dimenzija vide puku mehaniku zbivanja, sa „skokovima” u „novi kvalitet istorije, u nadistoriju, sa nadljudima nove svesti, novim čovekom u srećnim hilijastičkim okolnostima”. Ima više od pedeset godina kako je jedan broj *Pravde* najavio ulazak u „zlatno doba” i zabilježio taj datum kao običnu novinarsku činjenicu.

Ni veliki Francuzi u povesti evropske utopije i milenarima nisu bili bolji proroci i upravo genetički, njihovo seme, informacije DNK, prenosili su kroz vreme, kao ponornice krvi, korekciju njihove vlastite misli, dijalektičku negaciju svih njihovih afirmacija i tvrđenja. Kao da je to njihovo seme bačeno po zemlji Francuskoj, preispavalo jednu zimu u francuskoj istoriji.

I kao što se radi o sukobu jednog mehanicističkog i jednog organskog mišljenja, tako se radi i o sukobu mašine i prirode, i u zahuktalosti te permanentne borbe govori se o „uništenju prirode”, „zagađenosti vazduha i vode”, rušenju ekološke ravnoteže i tehnološkoj zagađenosti i poluciji, — poluciji čije će seme oploditi pustoš evropske civilizacije.

Ta polucija, s kojom se uspešno učestvuje u svakodnevnoj političkoj borbi, prljavi je znak zablude jednog vremena koje je imalo isuviše utopističkog pouzdanja u nauku i industriju. Moderna je američka krilatica dana, s kojom nastupaju hipici i pobornici „čiste”, ili „zelene revolucije”, „industrija — to je polucija!”

Kriza nauke, kriza ideologija, kriza inteligencije, Hirošima, „fizičari koji su spoznali šta je to greh posle eksplozije bombe u Alamgordu”, fizičari koji prerastaju u metafizičare, zavere na-

učnika, polucija, „luditi” koji još jednom bacaju pesak u mašine ili zakopavaju novi „Ford”, ili neku pumpu, u zemlju nekog američkog univerzitetskog „kampus”; rasulo ideologija, kriza struktura i institucija, kontestacija i pobuna protiv autoriteta i tabua, ustanak homoseksualaca i lezbijki, dijalektika levo — desnih i „napredno — nazadnih” društvenih sila — sve to zajedno, ali i mnogo više od toga, predstavlja konzekvencu jedne pogrešne odluke, ili govoreći jezikom mistika i pesnika — „noć vremena” sa lunarnom simbolikom, lunautima i osvajanjem Meseca, ali i mesečarima i spavačima koji spavaju na javi i o kojima je Herman Broh napisao genijalno filozofsko i romansijsko delo, „Mesečare”.

Totalitarne robot-države sa ljudima robotima, koji su izgubili ljudskost i usnuli u iluzijama jednog doba, „koje ne zna za stvarnost” (Broh), jednostavna je posledica jednog opredeljenja za mašine i jednog lamarkovskog uverenja da je „čovjek mašina” i da čovek treba da bude mašina — u šta ga je uveravala jedna dijabolička magija svih vremena sve do dana današnjeg, kada to isto ponavlja jedan Gurdžijev.

Herman Kan, koji je s Telerom radio na američkoj H bombi, strateg i tvorac „mašine sudnjeg dana”, futurolog *par excellence*, kibernetički hladni mozak, jasno vidi dva suprotna procesa i paradokse našeg vremena koje bi trebalo objasniti mesečarima jednog doba. Ali kako? Naučno ili jezikom simbola i ezoterijski? Jer, koji je način da se probude mesečari sveta, a po Maršalu Mak Luanu, filozofu komunikacija u vremenu bez veze i komunikacija, inače konvertitu u katolicizam, političari su poslednji mesečari, koji se nikada neće probuditi i koje samo stvarnost, surova i krvava, udara iznenada u čelo svom silom iznenadne i pozne spoznaje, kada je sve kasno i kad krv teče potocima. A u okolnostima ovog vremena biće i gore, suprotno svim utopistima i milenaristima koji su prevashodni mesečari.

Francuski futurolog Gaston Beržer, kao uostalom i drugi futurolozi, vidi 2 000. godinu u znaku duhovne pustoši i nečuvanih društvenih nejednakosti. Sve iluzije jednog prosvetiteljskog XIX veka rasplinuće se kao mehuri od sapunice, u stvarnosti krvavoj od prave ljudske krvi.

Herman Kan, u poslednjem broju pariskog *Ex-pressa*, govori o konvulzijama Amerike i „iluzijama” „intelektualne američke elite” i onog relativno malog društvenog sloja koji se naziva „upper middle class”, koji „nisu nikada ništa shvatili”. „Jedno društvo ima uvek potrebu za strukturama. Frojd je kazao da za većinu ljudi

potreba da se bore za opstanak predstavlja njihov jedini kontakt sa stvarnošću. Oslobodite ih te potrebe i oni će živeti u iluzijama. To je slučaj s avangardom američkog društva." Herman Kan kaže da je ta i takva, „mesečarska”, avangarda izgubila „religiju, tradiciju, autoritet, potrebu za radom, ideju progresa, moralne imperitive.”

Amerika bi se morala „evropeizovati”, misli Herman Kan, u smislu „humanističke tradicije, potpunog čoveka, Montenja, ako hoćete.” Ali, u pravo prisustvujemo amerikanizaciji Evrope.

Ako dva kvaliteta, promiskuitet i dezertstvo, karakterišu propadanje jedne civilizacije, kako misli Tojnbi, ali i Broh, onda smo mi negde tu, nad samim ponorom; mi smo onda pred jednom kataklizmom ili jednim „prekidom vremena” koji je, prema mnogim tradicijama i proročanstvima, smešten negde oko drugog hrišćanskog milenijuma. „Crni proroci” moderne nauke sumnjaju u naš ulazak u XXI vek. Ali ako uđemo, to neće biti trijumfalno, kao što su jučerašnji utopisti mislili.¹⁾

Rene Genon, ezoterist, kritičar duha modernog vremena, tradicionalist, osnivač „Etude traditionnelle”, hinduist, mason, antimason, musliman i hrišćanin, koji je, moguće, poslednji u Evropi posedovao ono što se naziva „la sagesse initiatique”, skicirao je Antihrista, kao Dostojevski, ili kao Herman Broh u „Mesečarima”. Dela anti-utopije, romani Hakslija i Orvela, videla su ga kao strahovito društveno biće. Po hrišćanskoj tradiciji Antihrist je istorijska ličnost.

Francuski konvertiti u katolicizam Bloa i Helo bili su uvereni da su oni ona dva svedoka koji najavljuju Apokalipsu. Oni su pripadali onim, danas tako retkim, hrišćanima koje nazivaju „hrišćanima Apokalipse.”

Dve suprotne tendencije uočavaju se uvek, pa ih spominjemo i mi, a vidi ih i Herman Kan u američkim društvenim kretanjima.

Fizičari postaju metafizičari.

Žak Beržije, Jevrejin, heroj pokreta otpora, inspirator napada na Ponemunde, osnivač revije „Planet”, koga u jednom od poslednjih brojeva NIN-a nazivaju „teološkim anarhistom”, misli, — možda u duhu onih paradoksa koje je u Pariz doneo „kralj paradoksa”, Oskar Vajld, ako ih nije uvela gospođa Žirarden — da je „teologija — najegzaktnija nauka”.

Možda smo upravo pred spojem fizike i metafizike, što se sada tek odvija na planu osećanja, u duši i u srcu modernih fizičara.

¹⁾ Miro Glavurtić: *Crni proroci*, DELO br. 2/1971

Ali, umirući pozitivizam, kobno, neshvatljivo, trijumfuje još jedino u — teologiji. Hrišćanska metafizika, u modernoj teologiji, prolazi puteve protestantizma ili rasula. Hrišćansko jedinstvo prerاسlo je u mehaniku sektaških borbi, a organon se raspao u dijalektici dihotomija i pluraliteta, završavajući u horizontalizmu.

Kriza vere je ono što američki kardinal Rajt iz rimske Kurije naziva „zimom”. Ali simbolički pojmovi „zime”, ili „noći”, budući da pripadaju jednom cikličnom i rotacionom simboličkom svetu, jesu alhemičarski „hermafroditi”, a Jung je sve „žive simbole”, „aktivnog dejstva”, video kao ta i takva alhemičarska dvopolna bića. Mistična „zima”, „noć” ili „pustoš” jesu vreme u kome kao po paraboli klize vera i nada, skoro dodirujući pol neverice i beznadja.

Ali vera nije vera u zemaljsko razrešenje ljudske sudbine. Religije podrazumevaju nebesko carstvo, dušu i „onostrano”. Čovek koji veruje, koji živi praktičnim duševnim životom, živi, još za života, „sub specie aeternitatis”, životom mistične Crkve, pa se ne zabrinjava mnogo nad neuspesima vremenitih programa i nema nikakvih iluzija koji se odnose na sreću ljudske vrste i čovekove zajednice. U najboljem slučaju, on povezuje socijalni horizontalizam sa duhovnim i mističnim vertikalizmom; akciju sa kontemplacijom, meditirajući svakodnevno onaj stav iz Očenaša: „Budi volja Tvoja, kako na nebu tako i na zemlji.” Aktivirajući „žive simbole”, polazeći od svojih meditacija, jezuiti su oko reke Parane, u današnjem Paragvaju, živeći i radeći kao misionari među domorocima, osnovali prvu komunističku državu, koja je postojala — kao društveno čudo, ali nesumnjivo i čudo vere — oko sto i pedeset godina, dok je nisu opustošile vojske „hrišćanske Evrope”.

To je jedno slavno poglavlje u istoriji isusovačkog reda i ništa više.

Desilo se, eto, da je komunizam, barem tokom tih 150 godina, bio realizovan zahvaljujući veri u *natprirodno*, a ne „veri” u „prirodni tok stvari” i istorije.

U ovoj „zimi vere” isusovački red ima brojne apostate i kontestatore, heretike i konspiratore kao što je Danijel Berigen, „jedan od najslavnijih ilegalaca”²⁾, koji sa svojom grupom gradskih geriljerosa planira otmicu Niksonovog savetnika Kizindžera i druge diverzije. Ivan Ilić, jezuita iz Meksika, sin jednog Dalmatinca i jedne bečke Jevrejke, piše „otvorena pisma Papi”, daje skandalozne izjave u *Špiglu* i možda, za neke apokaliptičke hrišćane, predstavlja katolički pandan

²⁾ USA eksplozija, STUDENT, broj 10, 6. april 1971.

jednog drugog Ilića revolucije. Ali u gradaciji pobune revolucija je ušla u tvrđave, do juče monolitnih struktura i institucija i Ivan Ilić je za njih „znak vremena”, kobni Ilija koji „dolazi na kraju vremena” i koji je jednom, kao Ivan Preteča, najavio Hrista. Ali to je sve simbolika jednog vremena koje se sve više obraća proroštvima, jednog doba u kome slutnja dobija nečuvene razmere, jer će 2 000. godina umnožiti strah i teror 1 000. godine, a „užas hiljadite godine” je pojam i zagonetna istorijska činjenica. I Gavriilo Princip bio je tako shvaćen kao „Gabrijel što navješćuje”, ali u ovom slučaju jednu drugu epohu, koju astrolozi, posebno masonska astrologija, nazivaju „erom vodolije”, kojoj već prilažu prve žrtve u krvi i pevaju joj himne, kao i Luciferu, u mjuziklu „Kosa”. Kabalistički se tako igrati imenima i rečima, kao što to rade svi oni koji su danas tako duboko zaronjeni u magiju — Rohan, koji je spalio Al Aksu u Jeruzalemu, da bi se omogućilo podizanje Solomonovog hrama, ili kalifornijski demonski hipik Menson, kome je ime jednom iznenada zazvučalo kao Men's Son, Sin Čovečji, pa je shvatio svoje mesijansko poslanje — jeste dosta smešna, ali i kobna rabota, sasvim opasna kada su u pitanju ti današnji mesečari koji u svom mesečarstvu kolju i pale, da bi ubrzali dolazak — raja na zemlji, temporalne vladavine suviše zemaljskog mesije.

Jedan deo isusovačkog reda, kao i jedan srazmerno mali deo sveštenstva, utonuo je u iluzionizam i mesečarstvo, sanjajući kao Danijel Berigen i Ivan Ilić taj pusti Milenijum, to hiljadugodišnje zemaljsko carstvo — taj drevni san

svih hilijasta.³⁾

Ti sveštenici geriljerosi iz Latinske Amerike, kao otac Kamilo Torej, koji uzimaju puške u šake, vični, inače, Molotovljevim koktelima, „tehnikama državnog udara”, urbanim geriljskim taktikama i drugim djavolijama koje smeraju uvek za tim da se sruši jedna nepravедna država i uspostavi Milenijum, anarhističko horizontalno i decentralizovano društvo i realizuje sreća, označavaju krizu vere, kao i oni sveštenici koji se, u znaku kontestacije žene i osnivaju „paralelnu crkvu” jednog novog i intrasigentnijeg klerikalizma i netolerancije. Ti sveštenici i ti jezuiti nikada više neće osnovati komunističku državu kao onda oko reke Parane, jednostavno zbog toga što ne veruju, što je njihova puška i njihovo nasilje znak duhovne pustoši.

Ostaje da se još jednom utvrdi ono što je tradicija trajno utvrdila, a što duh modernog vremena permanentno koriguje, kao uostalom i ce-

³⁾ O utopiji, o anarhistima i hipicima, ili pacifistima, koji neurotično viču: »Paradis now!« vidi esej *Znaci* u DELU br. 4 1971.

lu tradiciju jednim globalnim osporavanjem, naime da je čovek nesrećno stvorenje i da mu je „data dolina patnje i da u znoju lica svoga stiće sebi hleb svakodnevnosti”. Da li je to aksiom? Miroslav Krleža, putujući kroz Rusiju, na svom poznatom „izletu” i hodočašću u zemlju Sovjeta, sugestivno je sebi ponavljao da patnja nije aksiom! Miroslav Krleža nesumnjivo pripada onome što se općenito naziva „duhom modernog doba” ali sumnjam da je ušao u zemaljski raj gde ne postoji patnja, dekretom i jednostavnim administrativnim merama, i gde je sreća — aksiom. Ne znam da li je ikad *Pravda* demantovala jednu vest od pre pedeset ili više godina o tome da se „sutra ulazi u zlatno doba”. Posle toga je došao Staljin, čije ime dolazi od reči „stalj” — čelik, i možda je jedno doba u Rusiji bilo gvozdено. Paradoksalno, dostojno „kralja paradoksa”, put u raj čudesno se preobražava u put u pakao. I danas, posle nekoliko decenija od svog izleta, kada Miroslav Krleža piše scenario za svoj prvi film „Put u raj”, on nije došao ni do kakvih metafizičkih saznanja, na ni do toga da je put u pakao popločan lepim željama većinih utopista, mesečara i milenarista.

Kada inteligencija, kao avangarda jednog doba, umesto zemaljskog raja realizuje, po zakonitosti paradoksa, zemaljski pakao na nekom mestu ove zemaljske kugle, preostaje joj jedino da obmanjuje i sebe i druge, odbijajući da sagleda krvavu stvarnost i upravo u tome krije se priroda dijaboličnog.

Anksioznost, narkomanija, samoubistva, nasilje i beznadje onih koji žive u društvima izobilja, gde su srušeni tabui, kao „zablude tradicije”, ostvarujući svoj „permissiv society”, dokazi su privida tih „zemaljskih rajeva”, a privid je prividniji ukoliko je ta „inteligencija” i ta „elita” više usnula, živeći u iluzijama „jer su raskinuli poslednju vezu sa stvarnošću, onda kada su prestali da zarađuju nasušni hleb u znoju svog lica”.

Prosvetiteljstvo se završava u „pomračenju uma” i mraku školstva. Rejmon Aron može danas napisati „Opijum za intelektualce”, ali šta to znači? Da li se ikakva poruka može više preneti, pita se filosof komunikacija Maršal Mak Luan. Luj Pauels ponavlja jedan dosta česti paradoks, zasnovan na paradoksalnoj istoriji: „Religija je bila opijum za narod. Opijum (i druga droga) postali su danas religija za narod!” To je duhovito rečeno, ali to zapravo nikome ne smeta, jer su svi, zajedno s tim „anarhistom metafizike”, spremni da uđu u luciferijanske sfere „ere vodolije”, koju i Luj Pauels navješćuje čitaocima „Tvena”. Miroslav Krleža danas dolazi do spoznaje da pesnici Prometejski mit treba da zamene mitom Lucifera. Ali da li je Lucifer mit ili real-

nost, to je pitanje na koje mesečari nikad ne mogu odgovoriti, kao što ne mogu videti stvarnost.

Za religiozne ljude Lucifer predstavlja Kneza ovog sveta i Kneza mraka i mračnih područja.

Za nevernike on je mit, nosilac svetlosti (lux, lucis — svetlost, fero — nositi). Mitski svetlonosac, koga je Bog prognao, kao što su bogovi nepravedno kaznili Prometeja.

Međutim, sukob je ozbiljan. Pobjeda jednih ili drugih, na društvenom planu nije nešto irelevantno, nešto što bitno ne menja društveni poredak i ljudske okolnosti. Razlike su fantastične, a izbor je odgovoran. Antihrist će takođe biti jedna stvarnost, a Josif Visarionovič, barem prema modernim kabalistima koji se raduju svakom takvom otkriću, pandan je Josifu iz Nazareta, te je znak bliskosti »Kralja sveta«. Jedna bizarna američka proročica saopštila nam je da se taj Mesija rodio negde na Bliskom istoku 2. februara 1961. godine. Magija je osvojila već mnoge krajeve, postajući stvar sasvim moderna a u San Francisku po prvi put legalno postoji crkva Satanina, na čelu sa mađarskim emigrantom Šandorom Lavejom. Okultističke knjige predstavljaju prvorazredni biznis, nešto kao pornografski časopisi i knjige, često udruženi u jedan jedinstveni posao, već i time što je »seksualna magija« najčešći vid magije.

Sociolozi nisu mogli pretpostaviti taj crni talas magije koji je zapljusnuo Englesku, Kaliforniju, Pariz, Nemačku, te se pojavilo jedno nečuveno pleme Tojfelja, Devila, pseudomesija. Satana, »anđela pakla«, »veštica«, astrologa i maga. Taj crni talas označava ne samo krizu materijalizma, i ideologija, pozitivizma i nauke, već i duboku krizu objavnih religija. Žozef de Mestr je u svim tim oblicima religiozne i mistične anarhije video i jedan rezervoar iz koga se uvek može pročistiti i čista duhovnost, kada se talog nataloži i kada vreme jednog procesa prođe.

Pjer de Boadefr kaže da se oseća ne samo zastrašujuća napast magije i okultizma već i prodor prave religioznosti. Crkva, usnula u jedan zimski san, nije mogla kaptirati tu osećajnost mladih generacija, ne razumevajući njihov jezik i ne shvatajući njihove simbole. Mrtav pozitivizam uvukao se u teologiju i u Crkvu, upravo u onom času kada se među mladima pojavila jedna metafizička glad i težnja za natprirodnim. Time se, paradoksalno, ispoljila ta »hermafroditska« priroda »zime vremena« i »noći« i još jednom se objasnio dvostruki proces i dijalektika jednog doba, s brojnim »dvopolnim simbolima« (Jung), koje bi trebalo dešifrovati.

Šezdesete godine bile su u znaku kontestacije i onoga što Herman Broh naziva „prodorom odozdo“, a što je De Gol nazvao internacionalom i ljudima mržnje.

Dva broja njujorškog TIME-a, moguće da simbolički najbolje izražavaju tu »noć« religioznosti, s njenom paraboličnošću i ambivalentnošću simbola. Jedan iz 1966, s crnom naslovnom stranom, govorio je o »smrti Boga«, pojmu koji je od Ničea dospao preko protestantske do katoličke teologije i do one horizontalne crkve, ili »paralelne«, koja je »verovala« da se spasenje može postići samo »ljubavlju prema bližnjima«, samo socijalnim akcijama, te da je vera u Boga i svet natprirodnog nešto irelevantno. Ta linija završavala je u šumama Latinske Amerike i u labirintima antidržavnih konspiracija. Drugi simbolički broj TIME-a je iz godine 1970, kraja tih kobnih »šezdesetih godina«, sa belom naslovnom stranom i žutim zracima »zore religioznosti«. Zar već?

Pariski *Planète*, koji izdaju ti, već pomenuti, »anarhisti mistike i religioznosti«, takođe nagađavaju to novo doba, novih iracionalnih prodora, »prodora odozdo«, ali ne sa društvenog dna, gde je naravno i društveni talog, već iz dna ljudske duše.

Čak i pariski *Lui*, »magazin za muškarce«, beleži taj talas nove religioznosti kojeg ne mogu kaptirati postojeće objavne religije, već i zbog toga što njihovi vodeći teolozi i istaknuti »mislioni« pretvaraju Crkvu u socijalnu instituciju, nešto nalik na ženevski Crveni krst. Mladi, koji osećaju žeđ za metafizikom i natprirodnim, jednostavno su izigrani od tih poslednjih pozitivista i frojdijaca u mantijama, koje uostalom svlače.

Mladi, kao u »Alisinom restoranu«, dolaze da obave svoje mistične rituale. Bezbrojne su njihove sekte i često, kao u slučaju Mensonove porodice, u mesečarstvu sveta i u maglama halucigenih trava, oni ne razlikuju Hrista od Satane, te im se Menson predstavlja kao hibridna tvorevina, koja sasvim odgovara stanju ove religiozne anarhičnosti.

Bog im je ponekad volterovski Veliki Časovničar, nekada duhovni i vitalni princip svake stvari — „Om“ — iz novije magije, ali i iz filma „More“, nekada Pan „koji vaskrsava“, posle „smrti hrišćanskog Boga“. Oni su u „ničijoj zemlji“, na pragu 2000. godine, te ih može iskoristiti luciferijanska avangarda zla, koju će, moguće, predvoditi Antihrist.

O rastućoj pojavi vere govori i Herman Kan u svojoj knjizi o 2000. godini, kao što se i u

filmu „Odiseja 2 000. godine” vide oblici jedne nove religioznosti, naravno u duhu S. F.

U dvostrukosti svih tih procesa i u paralelnom rastu suprotnih sila teško je predvideti razrešenje. Sve govori o budućim verskim ratovima, sukobima sekta, što će svet iznenaditi, kao pojava nacionalizma i netrpeljivosti među narodima na kraju dvadesetog veka, ali upravo je tako predviđao i Niče, kao što je Berdjajev prozicao „Novo srednjevekovlje”.

Pobeda iluzionizma i mesečarstva dovela bi konkretnu kreaturu, Antihrista, kao logičnog naslednika svih onih „harizmatičkih vođa”, koji su tako iracionalno izbili u sred XX veka. Talas anarhične duhovnosti i sektaštva, da li će uspeli da kanališe jedna Crkva čiji su pastiri usnuli u Getsemanskom vrtu naših dana, ne razabirajući što se to radi u svetu, preraštajući često u nove Jude, „sveštenstvo Judine crkve”, kakvo već i mi imamo?

Pomračenje vere u progres i velika razočaranost naučnika omogućili su jedno slobodnije obraćanje misterijama života i prirode i jedno novo otkriće natprirodnog. Dvostruki procesi u svetu, rastuće „dihotomije” koje kobno naslućuje savremena futurologija, a o kojoj su pisali teoretičari Medijale, objasniće se jednom razorenom svetu brojnim polarizacijama, pluralizmom, „sektaškim duhom”. Takve polarizacije osećaju se i u današnjoj Crkvi, gde se sukobljavaju „leve” i „desne” tendencije, navodni „progresisti” s navodnim „tradicionalistima”. Sve je to mehanika zbivanja jednog doba u kojem se već javljaju novi »luditi«, ljudi koji histerično izražavaju svoju nostalgiju za organskim kao i za misterijama. Oni će, moguće, spoznati i mehaniku društvenih zbivanja te se neće emocionalno vezivati za hipnotičke ideologije, koje samo umnožavaju hipnotizam i mesečarstvo sveta. Nad tom iracionalnom mehanikom, koja se iz sveta prenela i u Crkvu, današnji katolik, kao onaj konvertita iz Vijetnama, lamentiraju kao starozavetni proroci: »Nikada više nećemo misliti komplementarno!« Herman Kan, kao i Herman Broh između mnogih drugih, spoznali su ludilo jednog vremena. Česterton, — čiji su »učenici« i ti pomenuti »anarhisti religioznosti«, Pauels i Beržije, ali i jedan Borhes — misli da se »logično rasuđivanje završava ili u katolicizmu ili u ludilu«. Crkva je donedavno bila tvrđava jedinstvenog mišljenja, ali njen »personal« je mahom usnuo. Česterton je postao katolik — po liniji svog logičnog rasuđivanja. E. Bloh za njega kaže da je najbudriji čovek koji je ikada živeo, divio se njegovim »paradoksima«, bio je superiorniji od »kralja paradoksa«, Oskara Vajlda. Pa ipak, niko od

njegovih učenika, niko od tih poznatih njegovih obožavalaca, nije pošao za njim — u katolicizam. Niko nije razumeo tu njegovu logiku i taj njegov poslednji paradoks.

Logika i milost mogli bi izvući svet iz te šume dihotomija jednog shizofrenog vremena.

»U opasnosti raste i ono spasonosno«.

Oni koji su čitali knjigu prirode uočili su ekološke ritmove, recimo kako se u kalamnitetu gubara postepeno javlja i razvija njegov kontaminator. Pustoš koja raste u svetu završiće se kobno, kao što su završile sve civilizacije.

Za vernika uopšte nije važno to temporalno razrešenje, jer on, i ovde »u ovoj dolini bola«, oseća konkretno prisustvo nebeskog carstva. Za vernika, sve ovo je samo jedan novi herojski period u kome se njegova vera iskušava. »Personal« Crkve je iskušan. Mnogi su spektakularno objavili svoju nevericu, svoje beznade, ili svoje — mesečarstvo. Oni su nastavili duhovnu pustoš modernog doba, unoseći u Crkvu sve bolesti veka.

Večnost Crkve, kao i čudo njenog istorijskog trajanja, takođe se zasniva na tim dvostrukim procesima, toj dijalektici i tim paradoksima koje smo spominjali. Jedni odlaze, otpadaju od Crkve, kao večne Jude, koji permanentno sanjaju svoju »paralelnu crkvu«, »nove strukture« — horizontalne; drugi dolaze iz sveta kao večiti razmetni sin. Samo konverzije spašavaju Crkvu. Ljudi tabua, kao Pitagora na Krotoni, kao Platon, spasavaju svet, ali danas retko ko shvata smisao i funkciju tabua, njihovu logiku.